

Література:

1. Бакленд Б., МакДермотт В. Інститути омбудсмена у справах збройних сил: практ. посіб. Женева : ДКЗС, 2015. 178 с. URL: https://www.dcaf.ch/sites/default/files/publications/documents/Ombudsman_book_Ukrainian.pdf. (дата звернення: 04.10.2022).

2. Руководство по правам человека и основным свободам военнослужащих. Варшава : Бюро ОБСЕ по демократическим институтам и правам человека (БДИПЧ).2008. 303 с. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/0/f/31394.pdf>. (дата звернення: 04.10.2022).

3. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини : Закон України від 23.12.1997 року № 776/97-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 20. Ст. 99.

4. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 року № 2469-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 31. Ст. 241.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-271-8-6>

ЩОДО ОСКАРЖЕННЯ СУДОВОГО РІШЕННЯ ПРО АРЕШТ МАЙНА

Басиста І. В.

*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри кримінального процесу та криміналістики
Львівського державного університету внутрішніх справ
м. Львів, Україна*

Актуальність задекларованої проблематики та нагальність її вирішення слідує із такого стану справ, що на розгляді об'єднаної палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду (далі по тексту ККС, ККС ВС) знаходяться матеріали провадження (справа № 456/3303/21, провадження № 51-5257кмо21) за касаційною скаргою представника цивільного відповідача на ухвалу Львівського апеляційного суду від 21.10.2021. про відмову у відкритті апеляційного провадження.

На сьогодні наявні постанови колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 21 квітня 2021 року у справі № 163/2831/20 (провадження № 51-462км21) та від 9 вересня 2021 року у справі № 646/5246/17 (провадження № 51-2249км20), у котрих викладена позиція, згідно якої ухвала суду щодо накладення арешту на майно, постановлена під час судового провадження у суді першої інстанції до ухвалення судових рішень, передбачених ч.1 ст.392 КПК України, підлягає окремому оскарженню, оскільки приписи ч.7 ст.173 КПК України надають право

особі (підозрюваному, обвинуваченому, третім особам) оскаржити судові рішення щодо арешту майна.

Однак у колегії суддів Другої судової палати ККС ВС наявна протилежна правова позиція із цього питання – про неможливість окремого оскарження ухвали суду про накладення арешту на майно, постановленої під час судового провадження у суді першої інстанції до ухвалення судових рішень, передбачених ч. 1 ст. 392 КПК України¹.

Виходячи із такого стану справ, учасникам Науково-консультативної ради при Верховному Суді було запропоновано для розгляду та вирішення наступне запитання, а саме: чи підлягають апеляційному оскарженню ухвали суду про накладення арешту на майно, постановлені під час судового провадження в суді першої інстанції до ухвалення судових рішень, передбачених ч.1 ст.392 КПК України, з огляду на положення процесуального Закону, зокрема, закріплені у ч.2 ст. 392 цього Кодексу, якими чітко встановлено правові обмеження щодо можливості оскарження таких рішень у апеляційному порядку? Спробую винести на розгляд наукової спільноти власні наукові аргументи, котрі й лягли в основу відповідного авторського наукового висновку². Так, приступаючи до розгляду цього питання варто зазначити, що у первинній редакції статті 173 КПК України мова про можливість оскарження судового рішення щодо арешту майна взагалі не йшла, однак згідно Закону України № 769-VIII від 10.11.2015 «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо окремих питань накладення арешту на майно з метою усунення корупційних ризиків при його застосуванні», котрий набув чинності 11.12.2015 року частину сьому статті 173 процесуального Закону вже було викладено у такій редакції: «7. Копія ухвали негайно після її постановлення вручається слідчому, прокурору, підозрюваному, обвинуваченому, представнику юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, підозрюваному, обвинуваченому, засудженому, третім особам, які були присутні під час оголошення ухвали. У разі відсутності таких осіб під час оголошення ухвали копія ухвали надсилається їм не пізніше наступного робочого дня після її постановлення.

Підозрюваний, обвинувачений, треті особи мають право на захисника, право оскаржити судові рішення щодо арешту майна» [1].

¹ Звернення до членів Науково-консультативної ради при Верховному Суді від голови Касаційного кримінального суду Верховного Суду Станіслава Івановича Кравченка у справі № 456/3303/21 (провадження № 51-5257кмо21) із реєстраційним номером Верховного Суду 283/0/26-22 від 11.08.2022.

² Науковий висновок члена НКР при Верховному Суді Ірини Басистої від 22.09.2022. «Щодо оскарження судового рішення про арешт майна» (на виконання звернення від голови Касаційного кримінального суду Верховного Суду Станіслава Івановича Кравченка у справі № 456/3303/21 (провадження № 51-5257кмо21)). 7 с.

Логічне, що таке ж законодавче формулювання частини сьомої статті 173 було наявне у КПК України починаючи з його редакції від 11.12.2015 року, а Законом України від 18.02.2016 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо виконання рекомендацій, які містяться у шостій доповіді Європейської комісії про стан виконання Україною Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України, стосовно удосконалення засад діяльності Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів», котрий набув чинності 11.06.2016 року знову удоконалено частину сьому статті 173 КПК та викладено в новій редакції, у якій «збереглося» право *підозрюваного, обвинуваченого, третіх осіб оскаржити судове рішення щодо арешту майна* [2].

Тобто, серед іншого, у аналізованій частині статті 173 КПК законодавцем вже станом на 11.12.2015 року було передбачено право і можливість оскарження підозрюваним, обвинуваченим, третіми особами судового рішення щодо арешту майна. Такі ж право і можливість підозрюваного, обвинуваченого, третіх осіб на оскарження судового рішення щодо арешту майна є наявними у частині 7 статті 173 КПК України і на сьогоднішній день (редакція КПК України від 10.09.2022 [3]).

Ще раз підкреслю, що таке право на оскарження судового рішення щодо арешту майна частиною 7 статті 173 КПК законодавцем передбачено для трьох учасників кримінального провадження – підозрюваного, обвинуваченого та третіх осіб. У нашому ж випадку, ухвалу Стрийського міськрайонного суду Львівської області від 4.08.2021. оскаржував до Львівського апеляційного суду представник цивільного відповідача – адвокат, котрий, через те, що Львівський апеляційний суд своєю ухвалою від 21.10.2021. відмовив у відкритті апеляційного провадження, подав скаргу і до ККС ВС.

Отож, по-перше, вживання законодавцем процесуальної термінології на кшталт «підозруваний, обвинувачений», виходячи із частин 1-3 статті 42 КПК України, дозволяє розуміти останнє речення частини 7 статті 173 КПК не інакше, як так, що *і на досудовому розслідуванні (першій стадії кримінального провадження) і в судовому розгляді (другій стадії кримінального провадження) можливе і допустиме оскарження ухвали суду про накладення арешту на майно*. І такий висновок слідує, хоча б і з того, як у частині 1 статті 42 КПК законодавець розуміє підозруваного, який наявний лише на досудовому розслідуванні та обвинуваченого, котрий наявний у судовому розгляді (бо обвинувачений це «колишній» підозруваний на досудовому розслідуванні щодо якого обвинувальний акт вже переданий до суду, в порядку, передбаченому статтею 291 КПК України, і такий підозруваний вже набуває статусу обвинуваченого (ч.2 ст.42 КПК)) і до набрання вироком законної сили. Бо тоді, коли вирок набере законної сили, то такий обвинувачений набуває процесуального статусу засудженого

(обвинувальний вирок суду щодо якого набрав законної сили (ч. 2 ст. 43 КПК)) або виправданого (виправдувальний вирок суду щодо якого набрав законної сили (ч. 1 ст. 43 КПК)).

Також аналогічна можливість оскарження, але *на досудовому розслідуванні*, серед іншого, передбачена і п. 9. ч.1 ст. 309 КПК, де унормовано, що під час досудового розслідування можуть бути оскаржені в апеляційному порядку ухвали слідчого судді, як про арешт майна, так і про відмову у ньому. *А от щодо судового розгляду, то таке право на оскарження закріплене в частині 7 статті 173 КПК.* Тобто ми бачимо певну логіку законодавчих ініціатив щодо розширення можливостей для оскарження судового рішення про арешт майна. Такий законодавчий підхід дозволяє виділяти судові рішення щодо арешту майна серед масиву інших ухвал суду та ставити в одну шеренгу із «схожими», через розширені можливості їх оскарження, з ним. Такі розширені можливості щодо оскарження зазвичай слідують не лише із ступеня обмеження конституційного права, котре (обмеження конституційного права) має місце у перебігу кримінального провадження, як діяльності уповноважених органів, а й із самого факту обмеження конституційного права (зادля вчасного запобігання його порушенню). Частково цю логіку переслідував законодавець, конструюючи статтю 309 КПК України та інші норми, але і на цій ниві є значна кількість процесуальних та інших норм, що неодноразово вже були і, переконана, ще будуть предметами окремих наукових та й судових дискусій.

По-друге, вживання законодавцем у останньому реченні ч. 7 ст. 173 КПК України процесуальної термінології на кшталт «підозрюваний, обвинувачений та треті особи» свідчить нам не лише про етапи кримінальної процесуальної діяльності, у перебігу котрих таке оскарження допустиме, *а й про коло тих учасників, котрі в силу положень чинного КПК уповноважені оскаржувати судові рішення про арешт майна.* Отож, чи вправі звернутися із скаргою на судові рішення щодо арешту майна представник цивільного відповідача – адвокат?

Для відповіді на це питання слід звернутися до ч. 3 ст. 62 КПК України, де, серед іншого зазначено, що «...цивільний відповідач має права та обов'язки, передбачені КПК України для підозрюваного, обвинуваченого, в частині, що стосуються цивільного позову...», то очевидно, що виходячи хоча б із вказаних положень ч. 3 ст. 62 КПК, а також положень ч. 1, ч. 6 ст. 170, п. 4 ч. 2 ст. 170, ч. 7. ст. 173 КПК України цивільний відповідач має таке ж право оскаржувати судові рішення щодо арешту майна, як і підозрюваний, обвинувачений.

Своєю чергою, представник цивільного відповідача, котрим у розглядуваному нами випадку є адвокат, користується процесуальними правами цивільного відповідача, інтереси якого він представляє (ч. 3 ст. 63 КПК). Тобто, виходячи із всього викладеного, очевидним є те, що з позиції належного суб'єкта оскарження до Львівського апеля-

ційного суду ухвали Стрийського міськрайонного суду Львівської області було таким, що відповідало вимогам чинного КПК України.

І наостанок, варто зважити й на те, що перша частина статті 392 КПК налічує *три окремі пункти*, зокрема передбачено, що «...в апеляційному порядку можуть бути оскаржені судові рішення, які були ухвалені судами першої інстанції і не набрали законної сили, а саме:

1) вироки, крім випадків, передбачених статтею 394 цього Кодексу;

2) ухвали про застосування чи відмову у застосуванні примусових заходів медичного або виховного характеру;

3) інші ухвали у випадках, передбачених цим Кодексом» [3]. Тобто чіткої вичерпності такого переліку законодавцем у цій частині статті 392 КПК не передбачено, а навпаки, узаконено можливість оскаржувати й «...інші ухвали у випадках, передбачених цим Кодексом». А оскарження ухвали суду про накладення арешту на майно, що постановлена під час судового провадження в суді першої інстанції є тим випадком, котрий і передбачений КПК України, зокрема частиною 7 статті 173. Більше того, не є вичерпно-категоричною і частина друга статті 392 КПК, бо ж і у ній наявне формулювання наступного ґатунку: «Ухвали, постановлені під час судового провадження в суді першої інстанції до ухвалення судових рішень, передбачених частиною першою цієї статті, окремому оскарженню не підлягають, *крім випадків, визначених цим Кодексом*» [3].

Отож, на підставі сукупності всіх наведених вище аргументів, можно стверджувати, що *підлягають апеляційному оскарженню* ухвали суду про накладення арешту на майно, постановлені під час судового провадження в суді першої інстанції до ухвалення судових рішень, передбачених п.п. 1-2 ч.1 ст.392 КПК України³.

Література:

1. Закон України № 769-VIII від 10.11.2015 «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо окремих питань накладення арешту на майно з метою усунення корупційних ризиків при його застосуванні». <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/769-19#n53>.

2. Закон України від 18.02.2016 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо виконання рекомендацій, які містяться у шостій доповіді Європейської комісії про стан виконання Україною Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України, стосовно удосконалення засад діяльності Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та

³ Науковий висновок члена НКР при Верховному Суді Ірини Басистої від 22.09.2022. «Щодо оскарження судового рішення про арешт майна» (на виконання звернення від голови Касаційного кримінального суду Верховного Суду Станіслава Івановича Кравченка у справі № 456/3303/21 (провадження № 51-5257кмо21)). 7 с.

управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів». <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1021-19#n13>.

3. Кримінальний процесуальний кодекс. Документ 4651-VI, редакція від 10.09.2022. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/ed20220910#Text>.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-271-8-7>

РОЛЬ ГРОМАДСЬКОГО СЕКТОРУ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ У ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Березняк В. С.

*доктор юридичних наук, старший науковий співробітник,
завідувач кафедри кримінального права та кримінології
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна*

Громадський сектор – це конструкт, який не має точних визначень, проте має безліч інтерпретацій. Подекуди в публічному дискурсі для його позначення вживають конструкт «третього сектора». У даних тезах під громадським сектором будемо розуміти простір, в якому одночасно діють громадські організації, громадські рухи, фонди, громадські активісти та інші гравці. Основою громадського сектору виступають, на наш погляд, неурядові громадські організації (НГО). Аналізуючи тенденції розвитку НГО останніх років, зазначимо їх кількісне зростання, розширення сфери інтересів та діяльності, професіоналізацію, поширення тренду об'єднання різних організацій та розширення горизонтальних зв'язків у тимчасових суспільно-важливих проєктах, співробітництво з державними структурами. Зауважимо, що мова тут має йти про реальні потужні НГО, які є драйверами розвитку як громадського суспільства, так і держави в цілому, ініціюють та проводять різноманітні компанії, акції, беруть участь у громадських обговореннях та експертизах, висувають вимоги про зміну законів тощо, тобто впливають на порядок денний.

Захист прав людини – це один з провідних напрямків діяльності багатьох НГО, які виокремлюються в особливий вид «правозахисні організації» [1]. Серед них є частина, фокусом уваги та діяльності яких є Національна поліція. По-перше, це українські осередки міжнародних НГО, наприклад, Amnesty International, яка одним з перших власних напрямків роботи обрала дослідження діяльності української міліції, результати якого презентувала у звітах «Час діяти: катування та жорстоке